

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2020. – Т. 41. – С. 220-228
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.220-228

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2020. – Volume. 41. – pp. 220-228
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.220-228

УДК 327(438+430):341.222

© Ірина Гринюк¹

Роль кордону та прикордоння в польсько-українських відносинах

У статті наведено аналіз проблеми функціонування прикордоння, як окремої форми співпраці між країнами. Базою для дослідження виступили праці польських науковців з окресленням основних аспектів такого співробітництва на прикладі Польщі та України. Тип прикордонного регіону кожної країни залежить від характеру кордону, біля якого він знаходиться, та політичного режиму країни з якою він межує. Важливим питанням окреслення прикордонного регіону є його віддаленість від кордону та встановлення його меж в географічній чи адміністративній площині. Транскордонна співпраця між Польщею та Україною відбувається в рамках так званого польсько-українського транскордонного регіону. Найчастіше даний регіон окреслюється в межах адміністративного поділу держав, зокрема це Люблінське та Підкарпатське воєводства в Польщі та Волинська, Львівська та Закарпатська області України. Основними характеристиками транскордонного регіону є специфічна, притаманна лише йому, регіональна форма економічної, історично-суспільної, транскордонної співпраці та транскордонна інфраструктура.

Ключові слова: прикордонний регіон, транскордонний регіон, кордон, транскордонне співробітництво, Польща, Україна.

Borderland in Polish-Ukrainian Relations

The article describes the problem of borderland functioning as a separate form of cooperation between countries. Works of Polish scientists was the basis of the research, outlining the main aspects of such cooperation in the example of Poland and Ukraine. The type of border region of each country depends on the type of the border near which it is located and the political regime of the country with which it borders. The remoteness from the border and defining of its frames in a geographical or administrative plane are an important issue in defining a border region. Cross-border cooperation between Poland and Ukraine takes place in the Polish-Ukrainian cross-border region. Most often, this region is defined on the administrative division of states, in particular, Lublin and Subcarpathian Voivodeships in Poland and the Volyn, Lviv and Transcarpathian regions of Ukraine. The main characteristics of a cross-border region are specific, peculiar only to him, economical, cross-bordering, historical and public cooperation and cross-border infrastructure. The main problem in economic cooperation is a huge amount of goods, illegal moved across the border. The location at the external border and considerable movement through it leads to infrastructure problems. But two another field of cooperation (cross-bordering and historical and public cooperation) have positive influence to the development of the region: investments, tourism, ecological and cultural cooperation, etc.

Keywords: border region, cross-border region, border, cross-border cooperation, Poland, Ukraine.

Постановка наукової проблеми та її значення. Наука про кордони (бордерологія) активно почала розвиватися у другій половині ХХ ст. Значна увага дослідників цього напрямку зосереджувалася на кордонах на європейському континенті, котрі повстали після II Світової війни. У той же час почали розвиватися дослідження специфіки функціонування прикордоння та транскордоння. Перші дослідження у цьому напрямку, здебільшого, були зосереджені на етнічному аспекті: поділі етнічних груп між кількома країнами чи історичній приналежності територій. На сучасному етапі такі дослідження відходять на задній план. Уже в кінці 90-х-поч.

¹ Аспірантка, кафедра обліку та оподаткування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, кафедра міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна. E-mail: ira.hryniuk@gmail.com; orcid.org/0000-0002-5739-1159.

2000-х на перший план вийшли суспільно-орієнтовані дослідження, зосереджені на взаємодії жителів прикордонних регіонів країн-сусідів.

Процеси трансформації в сучасних державах призвели до виникнення прикордоння – підрегіону, котрий знаходиться на межі поділу культур, цивілізацій і держав. Явище прикордоння полягає в тому, що в просторі його взаємодії створюються нові форми солідарності суспільства, формуються нові відносини. У прикордонних районах відбуваються процеси «стратифікації» різних соціокультурних маркерів, що впливає на їх «привілейований» статус, даючи можливість різних видів комунікації. Прикордоння з елемента просторової організації стає фактором впливу, забезпечуючи нову якість розвитку соціокультурного прикордонного простору². Тому дослідження специфіки функціонування прикордонних зон сусідніх країн є важливим етапом вивчення співпраці між країнами.

Аналіз останніх досліджень з проблем кордону та прикордоння в польсько-українських відносинах. Значний внесок у розробку концепцій функціонування прикордонних та транскордонних регіонів у відносинах між країнами-сусідами зробили такі науковці як А. Рачик, С. Довзбваш, М. Лешняк-Йоганн, котрі першими в польській науці та одними з перших у світі намагалися розробити підходи до формулювання дефініції прикордонного регіону та його віддаленості від кордону. Дослідженням та формуванням класифікації і типології прикордонних регіонів займалися С. Сітек, О. Дж. Мартінез, Р. Страсольдо-Граффенберг. Питання, пов'язані з функціонуванням польсько-українського транскордонного регіону в соціальній, культурній та економічній сферах, в своїх працях досліджують Т. Вальчак та В. Каліта.

Відносно досліджень польсько-українського кордону та пов'язаних із ним питань, маємо відзначити значний висновок з цього питання Люблінської школи. Найчастіше цим питанням займаються дослідники з університету Марії Кюрі-Склодовської. З українського боку у Львові не можемо відзначити аналогічний великий інтерес до ролі кордону у функціонуванні транскордонного регіону та двосторонніх відносин. Важливо відзначити велику кількість досліджень, проведених Б. Кавалко та А. Міщуком, та робіт, підготованих під їх керівництвом та редакцією, які внесли вагомий внесок у розвиток науки щодо транскордонних процесів та ролі кордону у розвитку прикордонних регіонів Польщі і України та країн загалом. Саме тому базою для дослідження стали праці польських науковців.

Формулювання мети та завдань статті. Визначити та обґрунтувати основні характеристики функціонування польсько-українського прикордоння як просторово-соціальної структури та виокремити основні аспекти транскордонного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Дослідження польського етнічного прикордоння почали активно розвиватися в 90-х роках і були міждисциплінарними. Здебільшого в цих дослідженнях брали участь кілька провідних науково-дослідних центрів: Білосток, Варшава, Вроцлав, Краків, Лодзь, Ополе та Щецин³, тоді як дослідження українського етнічного прикордоння почали формуватися на початку ХХІ століття. Однак Львів, як науково-дослідний центр, ще у 1980-90-х роках проводив всебічні історико-етнографічні дослідження на кордоні етнографічних регіонів України, тобто Бойківщини, Гуцульщини та Полісся. Однак у той час здебільшого застосовувався методи регіонального дослідження традиційної української матеріальної та духовної культури, а прикордонні культурні явища залишалися в контексті співіснування сусідніх етносів. Тому питання розробки понятійно-категоріального апарату для «прикордонних досліджень» в українській етнології чи соціології не було актуальним, а тим більше в політичних науках⁴.

Тісно пов'язані з поняттям кордону поняття прикордонний регіон та транскордонний регіон.

Прикордонний регіон – частина регіону чи адміністративних одиниць держави, що представляють певний соціально-економічний регіон прилеглий до державного кордону та знаходиться в сусідстві до іншої держави, переважно на суші.

² Кривицька, О. (2015) 'Дискурс пограниччя в соціокультурних дослідженнях: теоретико-методологічні аспекти', *Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень*, (4(78)), с. 175.

³ Michalska, M. (2006) *Religijność na pograniczu: Polacy na Zaolziu*. Czeski Cieszyń: Kongres Polaków w Republice Czeskiej. s. 16.

⁴ Чмелик, Р. (2014) 'Поняття «пограниччя» в контексті українських і польських досліджень етнічних територій', *Народознавчі зошити*, с. 221 Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/94416> (Accessed: 21 April 2019).

Транскордонний регіон – регіон, який представляє поєднання прикордонних регіонів двох або більше сусідніх країн із спільним кордоном і представляє конкретну соціально-економічну одиницю (найчастіше з відкритими чи інтегрованими кордонами), забезпечуючи співпрацю між країнами в різних галузях (історично могли бути частиною однієї країни, а потім бути розділені між кількома країнами).

Важливими для визначення прикордонного регіону є підходи до класифікації та поділу на типи відповідно до характеристик кордону та прикордоння. Польський дослідник С Сітек у своїй роботі виділяє три різні види прикордоння в Європі, які ґрунтуються на характері кордону, біля якого вони знаходяться⁵. З точки зору міжнародних відносин та двосторонніх відносин важливішим є поділ, запропонований Р. Страссолюдо-Граффенбергом, який ідентифікував прикордонні регіони через типи корду, на яких вони лежать⁶. О. Дж. Мартінез запропонував аналогічний підхід до класифікації, проте виділив дещо відмінні класифікаційні ознаки⁷.

Першими в польській науці та одними із перших у світі спробу сформулювати дефініцію прикордонного регіону зробили А. Рачик, С. Довзбваш та М. Лешняк-Йоганн⁸ на основі певної відстані від кордону як його межі⁹. Досі чимало дослідників займаючись цим питанням, здебільшого визначаючи цей регіон через його віддаленість від кордону. Транскордонний регіон головним чином визначають через участь територій у транскордонному співробітництві.

Сформулювавши своє визначення, вищезгадані автори залишили без відповіді основні питання: яка відстань і чи завжди вона буде однаково? На нашу думку, відстань від кордону також є важливим і складним питанням для дослідників. Відстань від кордону не може бути уніфікованою для всіх країн через розмір країни та її географічне положення. Велика кількість дослідників приймають за прикордонний регіон територію на відстані 50 км від кордону¹⁰. З огляду на величину країни відстань від кордону з однією країною на 50 км може перетинатися з відстанню від кордону з протилежного боку, тобто прикордонні регіони накладаються. Вважаємо, що такий підхід до окреслення протяжності прикордонного регіону є нелогічним, адже вся країна не може бути прикордонним регіоном. З цієї причини кожна країна повинна визначитися з розміром та віддаленістю від кордону прикордонних регіонів. Завдяки географічному розташуванню країни, прикордонний регіон може бути навіть на відстані 100–200 км від кордону. Гірські регіони зазвичай менш населені. Так само гірські маси перешкоджають доставлянню товарів і туризму. Аналогічна ситуація на морських кордонах. Складні ландшафти на прикордонній лінії заважають співпраці між сусідніми країнами та прикордонними регіонами не завжди можуть виконувати свою функцію. Ще одним методом визначення меж прикордонних регіонів є визначення їх як частини адміністративно-територіального поділу країни.

Говорячи про польський та український прикордонні регіони, вони мають деякі особливості. Найбільші міста прикордонних регіонів – Люблін з польського боку та Львів з українського. Львів розташований на відстані близько 70 км від польсько-українського кордону, Люблін – на відстані близько 100 км від кордону. Тому ці прикордонні регіони можна ідентифікувати на таких відстанях або в межах адміністративних територій цих регіонів. Б. Кавалко зазначав, що основна активність в транскордонному регіоні відбувається в «симетричному пасі тієї території до 100 км в глиб кожної зі сторін»¹¹. Іншим методом може бути характеристика прикордонних регіонів у межах малого прикордонного руху, прийнятого між Україною та Польщею у 2009 році.

⁵ Cios, S. (2004) *Pogranicze polsko-niemieckie: problemy współpracy transgranicznej*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 132.

⁶ Цит. за Cios, S. (2004), s. 134.

⁷ Martinez, O. J. (1994) 'The dynamics of border interaction. New approaches to border analysis', in Schofield, C. H. (ed.) *Global Boundaries*. London–New York: Routledge, p. 144. doi: 10.4324/9780203211960-11.

⁸ Dołzbłasz, S., Raczyk, A. and Leśniak-Johann, M. (2012) *Relacje współpracy i konkurencji na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego*. Wrocław: Wydawnictwo Gaskom, s. 164.

⁹ Цит. за Miszczuk, A. (2013) *Uwarunkowania peryferyjności regionu przygranicznego*. Lublin: Norbertium. s. 118. Available at: <http://www.euroreg.uw.edu.pl/pl/publikacje,uwarunkowania-peryferyjnosci-regionu-przygranicznego> (Accessed: 11 April 2019).

¹⁰ Miszczuk, A. (2013), Kawałko, B. (2011) 'Wybrane problemy polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej', *Barometr Regionalny*, (nr 2(24)), ss. 35–60. s. 47.

¹¹ Kawałko, B. (2011). s. 48.

Малий прикордонний рух наданий мешканцям прикордонних регіонів України, котрі живуть на відстані до 30 км від польсько-українського кордону та можуть перебувати на території Польщі у 30-ти кілометровому пасі від кордону на окремих засадах. На основі такого підходу зону МПР можна вважати прикордонними регіонами з двох боків від кордону.

Б. Кавалко, О. Харуцька та інші дослідники в своїх дослідженнях описують транскордонне співробітництво з виділенням територій на відстані 30, 50 і 100 км від кордону¹². Проте, на практиці складно провести уявну лінію, яка відокремила б прикордонний регіон від інших регіонів держави. Тісна транскордонна співпраця в культурній та комерційній сферах не закінчується на лінії, місті чи селі. Ця діяльність поступово зменшується із заглибленням в країну. Саме тому, умовно приймемо за прикордонні регіони адміністративні одиниці (області та воєводства), які безпосередньо примикають до кордону. Такий поділ часто подається в дослідженнях вчених.

Транскордонна співпраця між Польщею та Україною відбувається в рамках так званого польсько-українського транскордонного регіону, що складається з п'яти регіонів: Люблінського та Підкарпатського воєводств в Польщі та Волинської, Львівської та Закарпатської областей в Україні.

Площа того регіону (областей і воєводств) становить 97,8 тис. км², з яких 43,0 тис. км² польських територій, що становить 13% території Польщі, та в 54,8 тис. км² українських територій, що становить 9,1% території України. Найбільшим містом в регіоні є Львів. Люблін є другим за величиною¹³. Вважаємо необхідним зазначити, що Львів є головним культурним, освітнім, економічним та інноваційним центром Галичини.

А. Якубовські та У. Броніш наголошують на тому, що для розвитку прикордонних регіонів має ключове значення «характер кордону, при якому вони розташовані, та рівень його проникності»¹⁴. Кордон між Польщею та Україною є інтегрованим, а транскордонний регіон повністю зінтегрованим. Це призводить до високого рівня транскордонного співробітництва та активного розвитку прикордонних регіонів, особливо в сферах, характерних для таких регіонів.

На думку А. Мішука, інтерес дослідників до польсько-українського кордону викликаний тим, що ця територія «розташована по обидва боки зовнішнього кордону Європейського Союзу»¹⁵. Погоджуємося з професором. Намагання України стати членом Європейського Союзу, підтримка України Польщею в цій ідеї, анексія Криму Росією та активний збройний конфлікт на сході України, що спричиняє почуття небезпеки в країнах-членах ЄС, включаючи Польщу, тривале спільне історичне минуле обох країн та культурна і мовна схожість, активний обмін та транскордонна торгівля (особливо в тіншовому секторі) у 90-х роках, попереднє спрощення оформлення віз для громадян прикордонного регіону України, скасування віз для в'їзду в Україну поляками, надання безвізового режиму для українців з боку ЄС та туристична привабливість регіонів (воєводств і областей) близьких до кордону між країнами сприяють підвищенню інтересу до польсько-українського транскордонного простору як серед простого населення, так і фахівців різних галузей економіки та дослідників у сфері економіки, міжнародних відносин тощо.

Як зазначає Я. Баньські, «розташування біля кордону може бути потенційною можливістю розвитку, оскільки кордон можна розглядати як джерело переваг на місцях, що стимулює місцевий розвиток»¹⁶. Якщо говорити про польсько-український кордони, то цей підхід правильний через розвиток та формування так званого коридору Україна – Європейський Союз.

¹² Kawalko, B. (2011), Miszczuk, A. (2013), Charucka, O. (2016) 'Współpraca międzyregionalna i transgraniczna Polski z Ukrainą', *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula*. (Ekonomia XI. Stan i rozwój bilateralnej współpracy gospodarczej Polski i Ukrainy), (47(2)), pp. 34–59.

¹³ Walczak, T. (2006) 'Gospodarka Polsko-Ukraińskiego Regionu Transgranicznego', *Wiadomości Statystyczne*, (2), s. 81.

¹⁴ Jakubowski, A. and Bronisz, U. (2015) 'Granica Unii Europejskiej jako czynnik (dez)aktywizujący rozwój i konkurencyjność obszarów przygranicznych', in Grynia, A. (ed.) *Wybrane aspekty rozwoju i konkurencyjności nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, Wilno: Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie. s. 631.

¹⁵ Miszczuk, A. (2017) *Wyzwania rozwojowe pogranicza polsko-ukraińskiego*. Norbertinum. Lublin. s. 41.

¹⁶ Bański, J. (2010) 'Granica w badaniach geograficznych – definicja i próby klasyfikacji', *Przegląd Geograficzny*, pp. 82-84.

Джерелом вигоди для польського прикордонного регіону є збільшення прибутку підприємств та фізичних осіб від продажу харчових продуктів, побутових товарів, автомобілів та інших видів товарів українцям, які перетинають кордон з Польщею з метою придбання та подальшого продажу цих товарів в Україні. Дуже важливим із-за переваг для регіону, але не з точки зору вигод для держави, є великий розвиток тіньової економіки в цьому регіоні, особливо від продажу товарів, надання паркувальних місць для автомобілів, куплених українцями та зареєстрованих в ЄС, переважно в Польщі, продажу автозапчастин та надання в оренду українцям помешкань на одну або кілька ночей. Звичайно для цього регіону важлива і туристична галузь. Історична приналежність частин Підкарпатського воєводства до етнічних українських земель викликає великий інтерес українців до цих міст та земель, що спричиняє велику кількість туристів вихідного дня, які приїжджають відвідати пам'ятки, які там знаходяться. Туристичними атракціями є гори та гірські озера, яких багато у Татрах і які приваблюють українців, які люблять проводити час у цьому регіоні. Зимовий туризм також дуже привабливий для туристів з обох країн.

В тіньовій сфері залишається такий вид транскордонного співробітництва як човниковий бізнес. Значно нижча вартість акцизних товарів, особливо сигарет та високоякісного алкоголю в Україні, спричиняє збільшення кількості перевезених товарів цього виду через кордон до польських прикордонних регіонів, як українцями та і поляками, та подальшого їх продажу з метою отримання прибутку. Зазначимо, що в останні 10 років, тобто після економічної кризи 2008 року, польські прикордонні регіони переорієнтувались на український ринок. Значний інтерес українців до товарів, вироблених в Європейському Союзі, в основному побутової хімії, продуктів харчування, побутових товарів та товарів легкої промисловості, спричинив проукраїнську орієнтацію бізнесу в цьому регіоні та посилив гуртову торгівлю різними видами товарів.

Якщо говорити про переваги для прикордонного регіону України, вони аналогічні до польських. Інтерес до історії та культури сусідньої держави, земель, які історично тривалий час були частиною однієї держави та скасування віз спричинив більше зацікавлення поляків до Західної України, переважно тими регіонами, які є прикордонними. З цієї причини в цьому регіоні активно розвивається туристична індустрія, пов'язана з сферою обслуговування (надання всіх можливих послуг для туристів), аналогічним до описаного вище.

Очевидно, що не тільки поляки, а і українці активно перевозять різні товари через кордон з метою їх наступного продажу. Так само українці купують різні види товарів у Польщі з метою їх подальшого перепродажу в Україні¹⁷.

Такі види бізнесу, пов'язані з продажем різних видів товарів по два боки від кордону, надання повних послуг під час перебування поляків в Україні, так і українців у Польщі в прикордонному регіоні, звичайно, дуже вигідні для домогосподарств. На жаль, всі ці переваги лишаються неврахованими для країн і не приносять загальної користі державам. З іншого боку, розвиток бізнесу, особливо пов'язаного із обслуговуванням (готелі, ресторани, магазини, різні типи центрів та торгових ринків), відкриття малих транспортних компаній, які постачають через кордон різні види товарів в обох напрямках, розвиток туристичної інфраструктури та відкриття малих туристичних агентств, пропонуючи поїздки за кордон до прикордонного регіону та організація поїздок по своїй країні для туристів приносять велику користь для держави.

Таким чином бачимо, що питання функціонування прикордонних регіонів та їх об'єднання як транскордонний регіон є дуже складним, потребує системного підходу у дослідженні і створює низку проблем, вирішення яких важливе для обох сусідніх країн.

Під час аналізу польсько-української співпраці не можна не згадати історичну основу цієї співпраці. Історичний зв'язок земель Західної України та Східної Польщі спричинив велику діаспору в обох країнах. Культурна схожість, великі діаспори та міграційні процеси призводять до постійного посилення співробітництва між державами.

Як пише В. Каліта, транскордонне співробітництво між Польщею та Україною приносить користь як прикордонним регіонам, так і обом країнам, а саме: політичну (подолання стереотипів), економічну (підприємницька активність у регіонах) та екологічну (покращення стану

¹⁷ Kuspys, P. (2008) 'Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy', *Gospodarka Narodowa*, (nr 4), pp. 41-57.

навколишнього середовища)¹⁸.

На думку Б. Кавалко, прикордонні регіони обох країн з точки зору їх структури та економічного потенціалу на сучасному етапі розвитку держав не відіграють значної ролі в їх економічних системах. Однак вони відіграють, к відзначає автор «геополітичну роль»¹⁹, що важливіше для обох країн «і в міждержавному, і в європейському вимірі»²⁰. Він відносить польсько-український транскордонний регіон до так званих чутливих місць Європи через його розташування на східному зовнішньому кордоні Європейського Союзу, адже він є певного роду вікном та коридором між Україною та європейською спільнотою²¹.

Одним із основних проєктів щодо співробітництва між прикордонними регіонами є активність та проєкти Польсько-Українського Транскордонного Агентства, які реалізуються з 2004 року та фінансуються коштом програми *TACIS CBC*. Основними цілями цього проєкту є підтримка збалансованого та сталого розвитку переважно прикордонних районів Польщі та України, або інтеграційні процеси в Європейський Союз²².

Ключовим документом, який регулює українсько-польське транскордонне співробітництво є програма Європейського інструменту сусідства *EIS* Транскордонне Співробітництво Польща – Білорусь – Україна (кілька етапна з 2004 р. до 2020 р.), яка передбачає продовження та розширення співпраці у прикордонних районах цих країн. Основними регіонами підтримки та суміжними регіонами Польщі є гміни Підкарпатського та Люблінського воєводств, а в Україні це Львівська, Волинська, Закарпатська (основні регіони) та Рівненська, Тернопільська і Івано-Франківська (суміжні регіони) області²³.

Зазначимо, що прикордонні регіони співпрацюють не лише з тими областями України, які прилягають до кордону, але і з Івано-Франківською областю, яка не має доступу до державного кордону з Польщею. Зазначимо, що вона є частиною Західної України та Галичини, що зумовлює культурну близькість цього регіону до транскордонного регіону. З цієї причини було підписано кілька угод між Підкарпатським та Люблінським воєводствами та Івано-Франківською областю.

Адміністративний підхід до окреслення прикордонних регіонів є правильним з точки зору теорії адміністративних поділів. Але історичні основи залишаються не вирішеними. Спільне історичне минуле Галичини та Волині зумовило розвиток тісної співпраці на сучасній території цих земель. У межах Східної Галичини активно співпрацюють Люблінське та Підкарпатське воєводства, а також Львівська, Івано-Франківська та Тернопільська області. Ці райони одночасно співпрацюють із сучасними землями Західної Галичини, тобто Малопольським та Свентокшиським воєводствами. Саме тому говорячи про транскордонне співробітництво, з української сторони в цей процес включаємо Івано-Франківську, Тернопільську та Рівненську області, котрі не прилягають до кордону.

Транскордонне співробітництво між Польщею та Україною не закінчується лише в прикордонних регіонах. Вони активно співпрацюють з іншими регіонами Польщі та України. Прикладом такої співпраці є угоди, підписані між Підкарпатським воєводством та Одеською, Тернопільською та Херсонською областями в Україні.

Важливим елементом транскордонного співробітництва та розвитку прикордонних регіонів є розвиток транспортної інфраструктури. Через тривалий період, коли сьогоdnішній польсько-український кордон був закритий, а співпраця між цими землями була не дуже важливою для сусідніх держав (СРСР та ПНР), інфраструктура цих регіонів потребує покращення. На польсько-українському кордоні функціонують 14 пунктів пропуску. Ці пунктів пропуску дають мож-

¹⁸ Kalita, W., Puchalska, K. and Barwińska-Małajowicz, A. (2008) 'Ocena polsko-ukraińskiej wymiany handlowej z uwzględnieniem obszarów transgranicznych', in Woźniak, M. G. (ed.) *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*. Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 92.

¹⁹ Kawałko, B. (2005) 'Charakterystyka polsko-ukraińskiego regionu transgranicznego', in Miszczuk, A. and Kawałko, B. (eds) *Pogranicze polsko-ukraińskie. Środowisko. Społeczeństwo. Gospodarka*. Zamość: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, s. 64.

²⁰ Kawałko, B. (2005), s. 64.

²¹ Ibid, s. 65.

²² *Wspólna polsko-ukraińska strategia współpracy transgranicznej lubelskie, podkarpackie, wołyńskie, lwowskie 2005 – 2015* (2005). Lublin: Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”. s. 5

²³ Charucka, O. (2016). s. 51.

ливість не тільки громадянам обох країн пересуватися через неї, але й можливості для співпраці в різних галузях промисловості та зовнішньої торгівлі. Важливими для розвитку прикордонних регіонів є об'єкти транспортної інфраструктури, головним чином III Трансевропейський транспортний коридор, коридор *Via Intermare*, автомобільна дорога А4 та міжнародна дорога №17. Також дуже важливими для розвитку прикордонних регіонів є інші дороги, що з'єднують Україну та Польщу та проходять через пункти пропуску. Ці дороги є повноцінними каналами, які дозволяють здійснювати транскордонне співробітництво між Польщею та Україною та торгувати товарами, розвивати співпрацю у сфері туризму та культури. Таким чином, транскордонне співробітництво створює потребу в розвитку інфраструктури цього регіону.

Важливим елементом інфраструктури цього регіону є залізничні маршрути міжнародного значення. Ширококолійна металургійна лінія (*LHS*) через Славков (Катовіце) – Замость – Грубешів, котра налічує ширококоліїні та вузькоколіїні лінії, дозволяє транспортувати вантажі між країнами. Транспортний потенціал *LHS* становить 10-12 мільйонів тонн вантажів на рік. Важливим вузлом міжнародного залізничного транспорту є залізнична магістраль Сілезія – Жешів – Медика – Перемишль – Журавниця, з порталом для перевантаження та лінією № 108 Струже – Крошечко²⁴. Крім того, залізниця є важливим елементом не тільки для перевезення вантажів, але і для перевезення людей. Адже при перетині кордону залізничними маршрутами попереджаються пробки та транспортні черги.

Висновки. Прикордоння є специфічною зоною держави. Це зумовлює специфічну систему соціально-економічної діяльності. Поруч із маршрутами, які перетинають пункти пропуску, створюються центри господарської діяльності.

Важливим елементом економічного життя в прикордонних регіонах України є забезпечення українців, які мають намір перетнути польсько-український кордон, усім необхідним: пункти продажу страхових полісів, пункти обміну валюти та інші подібні послуги. З польської сторони основними видами господарської активності є різні види магазинів та підприємств, які продають продукти харчування та інші товари. Гуртова торгівля є основною в цій зоні. З огляду на підписану між Польщею та Україною угоду про малий прикордонний рух кількість закладів гуртової торгівлі на польській стороні дуже велика. Значний інтерес українців до автомобілів, зареєстрованих у Польщі через їх низьку вартість, та складну митну систему, пов'язану з перебуванням таких автомобілів на території України, збільшилася кількість автомобільних сервісів та стоянок на польській стороні біля кордону.

Таким чином бачимо, що польсько-український кордон є не лише перешкодою для двосторонніх відносин України з Польщею та з усією європейською спільнотою. Водночас кордон сприяє розвитку прикордонних регіонів та поглиблює культурну та транскордонну співпрацю.

Список джерел

1. Кривицька, О. (2015) «Дискурс пограниччя в соціокультурних дослідженнях: теоретико-методологічні аспекти». *Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень*, вип. 4(78), с. 173-197.
2. Чмелик, Р. (2014), «Поняття 'пограниччя' в контексті українських і польських досліджень етнічних територій». *Народознавчі зошити*, с. 221-228. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/94416> (Accessed: 21 April 2019).
3. Bański, J. (2010) 'Granica w badaniach geograficznych – definicja i próby klasyfikacji', *Przegląd Geograficzny*, pp. 82–84.
4. Charucka, O. (2016) 'Współpraca międzyregionalna i transgraniczna Polski z Ukrainą', *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula*. (Ekonomia XI. Stan i rozwój bilateralnej współpracy gospodarczej Polski i Ukrainy), (47(2)), pp. 34-59.
5. Cios, S. (2004) *Pogranicze polsko-niemieckie: problemy współpracy transgranicznej*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego.
6. Dołzbłasz, S., Raczyk, A. and Leśniak-Johann, M. (2012) *Relacje współpracy i konkurencji na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego*. Wrocław: Wydawnictwo Gaskom.

²⁴ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego* (2002). Rzeszów: Zarząd Województwa Podkarpackiego, s. 112-124

7. Jakubowski, A. and Bronisz, U. (2015) 'Granica Unii Europejskiej jako czynnik (dez)aktywizujący rozwój i konkurencyjność obszarów przygranicznych', in Grynia, A. (ed.) *Wybrane aspekty rozwoju i konkurencyjności nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, Wilno: Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie.
8. Kalita, W., Puchalska, K. and Barwińska-Małajowicz, A. (2008) 'Ocena polsko-ukraińskiej wymiany handlowej z uwzględnieniem obszarów transgranicznych', in Woźniak, M. G. (ed.) *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*. Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego.
9. Kawałko, B. (2005) 'Charakterystyka polsko-ukraińskiego regionu transgranicznego', in Miszczuk, A. and Kawałko, B. (eds) *Pogranicze polsko-ukraińskie. Środowisko. Społeczeństwo. Gospodarka*. Zamość: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu.
10. Kawałko, B. (2011) 'Wybrane problemy polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej', *Barometr Regionalny*, (nr 2(24)), ss. 35–60.
11. Kuspys, P. (2008) 'Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy', *Gospodarka Narodowa*, (nr 4), pp. 41–57.
12. Martinez, O. J. (1994) 'The dynamics of border interaction. New approaches to border analysis', in Schofield, C. H. (ed.) *Global Boundaries*. London–New York: Routledge, doi: 10.4324/9780203211960-11.
13. Michalska, Małgorzata (2006), *Religijność na pograniczu: Polacy na Zaolziu*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w Republice Czeskiej.
14. Miszczuk, A. (2013) *Uwarunkowania peryferyjności regionu przygranicznego*. Lublin: Norbertum. Available at: <http://www.euroreg.uw.edu.pl/pl/publikacje,uwarunkowania-peryferyjnosci-regionu-prygranicznego> (Accessed: 11 April 2019).
15. Miszczuk, A. (2017) *Wyzwania rozwojowe pogranicza polsko-ukraińskiego*. Norbertinum. Lublin.
16. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego* (2002). Rzeszów: Zarząd Województwa Podkarpackiego.
17. Walczak, T. (2006) 'Gospodarka Polsko-Ukraińskiego Regionu Transgranicznego', *Wiadomości Statystyczne*, (2).
18. *Wspólna polsko-ukraińska strategia współpracy transgranicznej lubelskie, podkarpackie, wołyńskie, lwowskie 2005 – 2015* (2005). Lublin: Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”.

References

1. Kryvytska, O. (2015), «Dyskurs pohranychchya v sotsiokulturnykh doslidzhennyakh: teoretyko-metodolohichni aspekty». *Naukovi zapysky instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen*, vyp. 4(78), s. 173-97.
2. Chmelyk, R. (2014), «Ponyattya 'pohranychchya' v konteksti ukrayinskykh i polskykh doslidzhen etnichnykh terytoriy». *Narodoznawchi zoshyty*, s. 221-228. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/94416> (Accessed: 21 April 2019).
3. Bański, J. (2010) 'Granica w badaniach geograficznych – definicja i próby klasyfikacji', *Przegląd Geograficzny*, pp. 82–84.
4. Charucka, O. (2016) 'Współpraca międzyregionalna i transgraniczna Polski z Ukrainą', *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula*. (Ekonomia XI. Stan i rozwój bilateralnej współpracy gospodarczej Polski i Ukrainy), (47(2)), pp. 34-59.
5. Cios, S. (2004) *Pogranicze polsko-niemieckie: problemy współpracy transgranicznej*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego.
6. Dołzbłasz, S., Raczyk, A. and Leśniak-Johann, M. (2012) *Relacje współpracy i konkurencji na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego*. Wrocław: Wydawnictwo Gaskom.
7. Jakubowski, A. and Bronisz, U. (2015) 'Granica Unii Europejskiej jako czynnik (dez)aktywizujący rozwój i konkurencyjność obszarów przygranicznych', in Grynia, A. (ed.) *Wybrane aspekty rozwoju i konkurencyjności nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, Wilno: Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie.
8. Kalita, W., Puchalska, K. and Barwińska-Małajowicz, A. (2008) 'Ocena polsko-ukraińskiej wymiany handlowej z uwzględnieniem obszarów transgranicznych', in Woźniak, M. G. (ed.) *Spójność*

społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych. Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego.

9. Kawałko, B. (2005) 'Charakterystyka polsko-ukraińskiego regionu transgranicznego', in Miszczuk, A. and Kawałko, B. (eds) *Pogranicze polsko-ukraińskie. Środowisko. Społeczeństwo. Gospodarka*. Zamość: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu.

10. Kawałko, B. (2011) 'Wybrane problemy polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej', *Barometr Regionalny*, (nr 2(24)), ss. 35–60.

11. Kuspys, P. (2008) 'Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy', *Gospodarka Narodowa*, (nr 4), pp. 41–57.

12. Martinez, O. J. (1994) 'The dynamics of border interaction. New approaches to border analysis', in Schofield, C. H. (ed.) *Global Boundaries*. London–New York: Routledge, doi: 10.4324/9780203211960-11.

13. Michalska, Małgorzata (2006), *Religijność na pograniczu: Polacy na Zaolziu*. Czeski Cieszyn: Kongres Polaków w Republice Czeskiej.

14. Miszczuk, A. (2013) *Uwarunkowania peryferyjności regionu przygranicznego*. Lublin: Norbertinum. Available at: <http://www.euroreg.uw.edu.pl/pl/publikacje,uwarunkowania-peryferyjnosci-regionu-przygranicznego> (Accessed: 11 April 2019).

15. Miszczuk, A. (2017) *Wyzwania rozwojowe pogranicza polsko-ukraińskiego*. Norbertinum. Lublin.

16. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego* (2002). Rzeszów: Zarząd Województwa Podkarpackiego.

17. Walczak, T. (2006) 'Gospodarka Polsko-Ukraińskiego Regionu Transgranicznego', *Wiadomości Statystyczne*, (2).

18. *Wspólna polsko-ukraińska strategia współpracy transgranicznej lubelskie, podkarpackie, wołyńskie, lwowskie 2005 – 2015* (2005). Lublin: Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”.